

Oponentský posudek na disertační práci

Pavel Sládek: MISNA - TOSEFTA - BAVLI

Zánrová charakteristika dokumentů rabínské literatury
formativního období

Rozsáhlá disertační práce je věnována tématu, které tvoří jeden ze základů judaismu. Je jím analýza a zánrová charakteristika základních textů rabínské literatury formativního období, tedy Mišny, Tosefty a Babylonského talmudu. Jde tedy o práci věnovanou převážně židovské nábožensko-právní, halachické literatuře. Tato samozřejmě byla v rámci judaistiky vždy studována, i když hlavní podíl studia spočíval vždy v rabínských učilištích a v rabínské erudici. Pokud si vzpomínám na již velmi vzdálenou dobu mých vlastních studií, byla tehdy tato specifická literatura přednášena jednak určitým popisným způsobem a dále na základě sledování jejích hlavních osobností a především hlavních nábožensko-etických myšlenek. Já sám jsem získal její určité poznání díky mému učiteli PhDr. O. Munelesovi, který byl toho názoru, že halachická rabínská literatura tvoří spolu s mystickou kabalistickou literaturou dvě nejvíce originální skupiny židovské myšlenkové tradice. Já sám jsem se pak zaměřil zejména na židovskou mystiku a halacha zůstala na okraji mého zájmu. Nicméně mohu posoudit obrovský kvalitativní rozdíl, který spočívá v minulém přístupu k této literatuře a přístupu novodobém, na němž je založena práce kol. Mgr. Sládka. Jeho rozsáhlá práce vychází ze školy Jacoba Neusnera, který je dnes hlavní autoritou ve vědeckém studiu halachické rabínské literatury. Její metodologii jsou také věnovány úvodní části disertační práce, která shrnuje východiska a cíle. Je patrné, že autor disertace si plně osvojil výsledky bádání

Jacoba Neusnera a jeho školy. Zároveň výsledky této školy nepřijímá nekriticky. vychází z Neusnerovy teze o autonomii jednotlivých dokumentů a u každého z nich se snaží najít hlavní znaky, na jejichž základě se konštruuje ideální model příslušného textu. výsledkem těchto úvah jsou přesnější charakteristiky a definice studovaných textů. Po tomto metodologicky jistě cenném úvodu autor přistupuje k rozsáhlým analýzám a úvahám vztahujícím se k textu Mišny, jež tvoří základ dalšího halachického vyvoje. Cílem těchto úvah a detailních analýz je zjistit základní principy mišnaistických textů, které jsou srovnávány s ostatními dokumenty formativního období rabínského judaismu s cílem zodpovědět otázku, čím Mišna vlastně je. Autor vychází z apodiktického charakteru mišnaistických textů a v této souvislosti uvádí současné názory na známé rozlišení mezi apodiktickým a ~~kazusistickým~~ právem, zavedeném A. Altem. Podrobná analýza stavebního materiálu Mišny, jednotlivých mišnajot a halachot vedou čtenáře k poznání vnitřní logiky mišnaistického textu. v rámci těchto základních analýz a úvah řeší autor celou řadu detailnějších otázek, vztahujících se k mišnaistickým tématům a materiálům, jejich vzájemným vztahům a organizačním principům, podle kterých jsou zřejmě uspořádány. Úvahy jsou důsledně dokládány citacemi z mišnaistických textů a v záměru této partie jsou korigovány dosavadními názory o charakteru a podstatě Mišny /Mišna jako zákoník, jako pouhý učební halachický materiál aj./. S jeho definicí /"chápat Mišnu jako náboženský text, který předestírá utopickou vizi ideálního uspořádání světa, v jehož středu je kolektivum Israele ve stavu kultické čistoty", str. 58 práce/ je jistě možno souhlasit. Odpovídá totiž základnímu požadavku rabínského judaismu uskutečnit v rámci Izraele sakrální náboženskou pospolitost, důsledně realizující principy sakrální čistoty a tak navazující a dále

rozpracovávající biblické pojetí zákona svatosti.

V další části analyzuje autor obdobným způsobem tzv. Toseftu v jejím vztahu k Misně. V této souvislosti se setkáváme s kritikou některých Neusnerových tvrzení a s oceněním Tosefty co se týče její logiky^v organizovanosti. Zvláště tyto partie o Toseftě jsou pro každého judaistu mimořádně zajímavé, poněvadž Tosefta není příliš známa a studována. Vzpomínám si např. na to, jak se svým zesnulým učitelem dr. Munelesem jsem měl vzácnou příležitost studovat některé části Mišny a Babylónského talmudu; Tosefta však zůstala zcela stranou, poněvadž dr. Muneles ji příliš nehodnotil a nestudoval. Velice vděčná je proto autorova závěrečná charakteristika Tosefty na str. 79 - 81 práce, její vztah k Mišně a Babylónskému talmudu. Další stádium práce je věnováno Babylónskému talmudu, Gemaře Bavli.

Tyto partie přinášejí poučení každému, kdo se zabývá Babylónským talmudem, jenž často u studujících vzbuzuje značně chaotický dojem a je mnohdy chápán jako nesystematické a často náhodné spojení různých halachických názorů a tradic. Podle autorovy koncepce je však "i Bavlí dokumentem s jasnými konturami a jednotnou, i když složitou vnitřní strukturou, který nevznikl chaotickou aglutinací tradovaného materiálu, ale je plodem uvědomělé jednotící redakce." Pasáže této části přinášejí řadu postřehů a tvrzení, svědčících o tom, že autor dosáhl hlubokého pohledu na talmudické texty. Zmiňuji např. zdařilou charakteristiku učeneckého jazyka Babylónského talmudu. Celou řadu úvah a doprovodných ukázek z Talmudu by stálo za to rozpracovat v dílčích článcích, které by přiblížily Talmud lidem, kteří se jím detailně nezabývají. Bylo by velmi záslužné, kdyby autor navázal na popuárně-vědeckou /v nejlepším smyslu toho slova/ činnost, které věnoval tak velkou

pozornost Jiří Langer. Partie o Babylonském talmudu zakončuje jako "živoucí srdce rabínského judaismu" /str. 108 práce/. Zdůrazňuje se v ní vědomá redakce tohoto textu a odmítají se hypotézy spatřující vznik Talmudu jako výsledku na "principu sedimentace a aglutinace" /str. 109 práce/. Další obsáhlou část práce tvoří překlady vybraných částí rabínské literatury do češtiny, které pokračují ve snaze doc. Noska, autora překladu Pirkej Avot. Autor věnoval těmto překladům mimořádnou pozornost a český překlad doprovází také originální text. Autor si vyvolil především mišnaistický traktát Suka, který překládá s bohatým vědeckým aparátem. Totéž platí o překladu Tosefty traktátu Suka a o překladu Babylónské gemary traktát Suka kap. 4.

Disertační práci vhodně doplňuje glosář speciálních výrazů, vysvětlení a zdůvodnění užitého přepisu hebrejských výrazů, užitě zkratky rabínské literatury a přehled traktátů Mišny, Jeruzalémského a Babylónského talmudu. Z appendixu "úvod do studia Rašihovo komentáře k Babylónskému talmudu" je patrné, že autor práce se také intenzívně zabýval Rašihovo komentářem a má velmi dobrý přehled po současném stavu vědeckých prací a projektů, které se k němu vztahují. Velmi zajímavá je pasáž o Rašihovo zdrojích, z nichž vyrůstá jeho exegetické dílo a pečlivě vypracovaný přehled Rašihovo komentářů a jeho exegeze bude tvořit zřejmě další vědecký zájem autora této práce, což bych považoval za velmi užitečné.

Předloženou práci považuju po všech stránkách za vynikající; jak po stránce obsahové, tak i po stránce metodologické. Její hodnotu zvyšuje skutečnost, že studovaná tematika je nesmírně obtížná a skutečně je výjimečným případem její zvládnutí do takové hloubky a na základě Neusnerovy školy, která tvoří zatím nejvědecktější přístup k dané tematice.

K práci samotné nemám proto větších připomínek, poněvadž ji považuji za hlubokou a plně vyčerpávající.

Můj dotaz směřuje k rozsahu užití metodických zásad a výsledků Neusnerovy školy v současném rabínském studiu těchto textů. Přepokládám, že doménou Neusnerovy školy jsou především univerzitní půdy, ať již v Izraeli či USA. Dále bych předložil k úvaze, zda by nebylo užitečné vytvořit určitý text /pravděpodobně pro pedagogické účely/, který by na vybraných ukázkách dokumentoval různé způsoby interpretace halachických materiálů od minulé doby až po Neusnerovu školu.

Jak vyplývá z výše řečeného, předloženou disertační práci považuji za velmi zdařilou, vědecky propracovanou a myšlenkově hlubokou. Hodnotím ji jako výtečnou a plně doporučuji její kladné přijetí.

v Praze 22. 2. 2006

prof. PhDr. Vladimír Sadek, CSc.